

Preprint

Gerard F. O'Hanlon S.J., "The Immutability of God in the Theology of Hans Urs von Balthasar," Cambridge, Cambridge University Press, 1990; xiii + 229 pp., 30.00, ISBN 0521366496.

Hoewel Hans Urs von Balthasar (1905-1988) zelf claimde dat de vraag naar de onveranderlijkheid van God "het" centrum van zijn "Theodramatik" (zijn "magnum opus") was, en men dus bezwaarlijk kan stellen dat dit thema niet zijn volle aandacht had, paste het niet bij zijn manier van theologiseren om een afzonderlijk traktaat aan één Goddelijke eigenschap te wijden. Gerard O'Hanlon heeft Von Balthasars uitlatingen over dit onderwerp bijeen gesprokkeld en verwerkt tot een systematisch geheel, om dit vervolgens kritisch te beoordelen. Een nevendoeel van zijn studie is de kritische receptie van Von Balthasar - O'Hanlon spreekt hardnekkig over "Balthasar" - in het Engelse taalgebied te bevorderen. In het eerste hoofdstuk traceert O'Hanlon hoe met name christologische overwegingen Von Balthasar ertoe brachten om de traditionele leer van de absolute "immutabilitas Dei" te nuanceren, en een middenweg te zoeken tussen "immutabilitas" en "mutabilitas". Hiertoe doet Von Balthasar een beroep op de trinitarische vooronderstellingen van de christologie, waarbij hij binnen de triniteit een soort levendigheid aanneemt die correspondeert met onze schepselmatige veranderlijkheid. Hij weigert overigens om in dit verband van "mutabilitas Dei" te spreken, maar compenseert zijn vasthouden aan de "immutabilitas" met een spreken over de "supra-mutabilitas" Dei. In het tweede hoofdstuk toont O'Hanlon hoe volgens Von Balthasar deze "supra-mutabilitas" een mogelijkheidsvoorwaarde is zowel voor Gods schepping als voor Gods relatie met Zijn schepping. Gods trinitaire relationaliteit schept ruimte voor de wereld door deze op te nemen in de relatie tussen Vader en Zoon die de Heilige Geest is. Deze opname van de wereld in Gods trinitaire relationaliteit betekent ook dat God door de wereld beïnvloed kan worden, zonder dat hierdoor Zijn vrijheid en eeuwigheid in het gedrang komen. Aan Gods eeuwigheid ("supra-temporaliteit") is het derde hoofdstuk gewijd. Enerzijds houdt Von Balthasar staande dat God niet in de tijd bestaat, anderzijds kent hij wel duur - maar dan zonder opeenvolging, zonder deelbaarheid en zonder de mogelijkheid van temporele localisatie - aan Gods bestaan toe. In het vierde hoofdstuk zet de O'Hanlon uiteen welke gevolgen dit alles heeft voor de triniteitsleer, en in het vijfde hoofdstuk confronteert hij de opvattingen van Von Balthasar met die van enkele hedendaagse angelsaksische denkers: Brian Davies, Anthony Kenny, Eleonore Stump & Norman Kretzmann, Peter Geach, Jonathan Kvanvig, en - minder voor de hand liggend - D.H. Mellor en A.H. Williams. In een laatste hoofdstuk volgt een eindevaluatie van Von Balthasars positie. Hoewel O'Hanlon toegeeft dat deze niet op alle punten even helder en niet altijd even gedetailleerd uitgewerkt is, is hij zeer lovend. Von Balthasars positie mag dan op dit moment niet te bewijzen zijn, het is wel een zeer veelbelovende hypothese die verder uitgewerkt, besproken en geëvalueerd dient te worden. Naar alle waarschijnlijkheid is zij te prefereren boven zowel de traditioneel-thomistische opvattingen als boven de hedendaagse alternatieven, waaronder de proces-theologie. De kracht van deze studie is gelegen in de meesterlijke uiteenzetting van Von Balthasars positie. O'Hanlon geeft als het ware een röntgenopname van Von Balthasars werk, laat de meditatieve en associatieve aspecten voor wat zij zijn en belicht met name de innerlijke systematiek van Von Balthasars positie.

Minder schoonheid, maar meer helderheid. Hoezeer de auteur in de huid van Von Balthasar gekropen is, blijkt wel uit de confrontatie van diens positie met die van andere hedendaagse denkers, die meer het karakter van een apologetische verdediging van Von Balthasar gekregen heeft. Dit heeft tot gevolg dat de auteur met dit boek wel een schitterend monument van Von Balthasar heeft opgericht, maar dat wij ons voor een kritische evaluatie van diens positie tot andere studies zullen moeten wenden. Dan zal met name Von Balthasars opvatting van de "supra-temporaliteit" van God - een centrale notie bij Von Balthasar - het nog heel wat zwaarder te verduren krijgen dan hier het geval is.

Marcel Sarot